

РОЗДІЛ 1 – ЗАГАЛЬНА ПЕДАГОГІКА: ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ

УДК: 378:371.134:792.82

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ХОРЕОГРАФІВ– ВИКОНАВЦІВ У ПЕДАГОГІЧНІЙ СИСТЕМІ Ш. ДІДЛО

Гончаренко Ю.В., к.пед.н., доцент, Михайличенко Г.В., студент

Запорізький національний університет, вул. Жуковського, 66, Запоріжжя, Україна

julana09@rambler.ru

У статті розкривається значення педагогічної системи Ш. Дідло для сучасної танцювальної освіти, аналізуються її основні форми та методи, спрямовані на формування професійної компетентності хореографів–виконавців, що є важливим компонентом їхньої фахової підготовки. Аналіз педагогічної системи Ш. Дідло та його методів підготовки хореографів–виконавців дає змогу зазначити, що ним використовувалися такі векторні підходи формування професійної компетентності: особистісно-діяльнісний, системно-структурний та знанневий. Саме в його педагогічній діяльності були визначені основні фактори формування професійної компетентності хореографів–виконавців.

Ключові слова: професійна компетентність, педагогічна система Ш. Дідло, хореографи-виконавці, танцювальна діяльність.

ФОРМИРОВАНИЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ ХОРЕОГРАФОВ-ИСПОЛНИТЕЛЕЙ В ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ СИСТЕМЕ Ш. ДИДЛО

Гончаренко Ю.В., Михайличенко А.В.

Запорожский национальный университет, ул. Жуковского, 66, Запорожье, Украина

julana09@rambler.ru

В статье раскрывается значение педагогической системы Ш. Дидло для современного танцевального образования, анализируются ее основные формы и методы, направленные на формирование профессиональной компетентности хореографов-исполнителей, которая является важным компонентом их подготовки по специальности. Анализ педагогической системы Ш. Дидло и его методов подготовки хореографов-исполнителей позволяет отметить, что им использовались такие векторные подходы к формированию профессиональной компетентности: личностно-деятельностный, системно-структурный. Именно в его педагогической деятельности были определены основные факторы формирования профессиональной компетентности хореографов-исполнителей.

Ключевые слова: профессиональная компетентность, педагогическая система Ш. Дидло, хореографы-исполнители, танцевальная деятельность.

FORMATION OF PROFESSIONAL COMPETENCE CHOREOGRAPHER AND PERFORMER IN TEACHING SYSTEM OF C. DIDELOT

Goncharenko J.V., Mikhailichenko A.V.

Zaporizhzhya National University, Zhukovskogo str., 66, Zaporizhzhya, Ukraine

julana09@rambler.ru

The article reveals the significance of educational system of Didelot C. for modern dance education, analyzes its basic forms and methods aimed at formation of professional competence choreographers and performers, which is an important component of their training. Reveals the content of the educational system of teacher and innovator, directed on the formation of special professional choreographic knowledge, development of dance skills, education and personal and professional creative skills, motivation and a positive attitude to their own choreographic activity.

Analysis of the educational system Sh. Didelot and its training methods choreographers enables musicians to note that he used such approaches vector forming professional competence: personal-active, systematic and structural and knowledge. It is in his teaching activities were the basic factors of professional competence choreographers, performers,

namely the existence of special professional choreographic knowledge, development of dance skills, vocational education and personal and creative qualities umotyvovanist and positive attitude to their own choreographic activities, strict requirements to work on themselves and the need for self-improvement, providing full dedication to the profession. The ability of artists to choreographers for dance self-tuning activity, the ability to timely raise their spiritual, personal and physical potential are important conditions for their professional growth.

Key words: professional competence, pedagogical system of Didelot C., choreographers and performers, dance activity.

Сьогодні особливою гострото набувають питання, пов'язані з удосконаленням методології та методики мистецької освіти, зокрема актуалізується проблема формування професійної компетентності майбутніх хореографів-виконавців. Необхідність підвищення рівня професійної компетентності майбутніх хореографів ставить перед педагогічною наукою завдання перегляду системи, започаткованої Ш. Дідло, її теоретичного й методичного арсеналу задля того, щоб вона «працювала» на сучасну мистецьку педагогіку. Тобто формування професійної компетентності хореографів-виконавців неможливе безвпровадження нових підходів, прогресивних методів навчання та виховання на основі тих методів і форм, що були запропоновані Ш. Дідло.

Проблема формування професійної компетентності майбутніх фахівців у процесі навчання у вищих навчальних закладах розглядалася вітчизняними та зарубіжними вченими: Р. Гуревичем, Н. Ничкало, А. Петровою В. Сластьоніним та ін.

Творче мислення студентів-хореографів та керування його розвитком досліджувалося в роботі Г. Бурцевої; професійно-педагогічна підготовка балетмейстерів вивчалася В. Нікітіним; розвиток педагогічних якостей у професійній підготовці хореографів у вищій школі розглядався в дисертаційній роботі Ю. Герасимової; виховний аспект системи підготовки хореографів-виконавців – у роботах В. Геращенко, О. Єршової, Л. Майстрової, М. Телєгіної та ін.

Проблемами вітчизняної хореографічної освіти, теорією та практикою українського національного хореографічного мистецтва займалися К. Василенко, В. Верховинець, А. Гуменюк, С. Забрєдовський, Л. Каміна, Ю. Станішевський, О. Чепалов та ін. Однак аналіз психолого-педагогічних досліджень показує, що на сьогодні проблема формування професійної компетентності хореографів-виконавців не достатньо розроблена в теорії та методиці професійної освіти. Тому є необхідність теоретично, з наукової точки зору, узагальнити й осмислити досвід професійно-педагогічної підготовки спеціалістів-хореографів у системі вищої освіти в контексті компетентнісного підходу.

Саме тому мета статті полягає у визначенні ролі педагогічної системи Ш. Дідло для сучасної танцювальної освіти, в аналізі її основних форм і методів, спрямованих на формування професійної компетентності хореографів-виконавців, що є важливим компонентом їхньої фахової підготовки.

Поняття «професійна компетентність» у педагогічній науці визначається та розглядається науковцями по-різному, а саме: сукупність знань та вмінь, що визначають результативність праці; обсяг навичок виконання завдання; комбінація особистісних якостей і властивостей; комплекс знань і професійно значущих особистісних якостей; вектор професіоналізації тощо. Різноманітність трактувань поняття «професійна компетентність» обумовлена відмінністю наукових підходів (особистісно-діяльнісного, системно-структурного, знанневого, культурологічного тощо) до вирішуваних дослідниками наукових завдань. Так, особистісно-діяльнісний підхід передбачає, що в процесі навчання максимально враховуються національні, статево-вікові, індивідуально-психологічні, статусні особливості особистості. Системно-структурний підхід орієнтує на розгляд педагогічних явищ із точки зору таких категорій, як система, відношення, зв'язок, взаємодія. Знанневий підхід обумовлюється такими підходами: з огляду на зміст, з огляду на процес навчання та з огляду на результати. Культурологічний підхід зауважує культурно-освітній шлях, що спирається на освоєння культури як системи цінностей і завдяки цьому дає людині змогу стати творцем нових елементів культури, тобто відбувається становлення індивіда як творчої особистості.

Наприкінці XVIII-го – початку XIX-го століття завдяки прагненням Ш. Дідло сформувалася нова система підготовки танцівників до виконавчої діяльності, що у свою чергу сприяло започаткуванню основ світової балетної педагогічної традиції. Його система була ретельно розроблена, мала чітку структуру навчання, спрямовану на розвиток професійних танцювальних умінь і навичок виконавців. Основні положення системи професійної підготовки хореографів до виконавчої діяльності Ш. Дідло були викладені в книзі його учня А. Глушковського «Спогади балетмейстера»[2]. На її сторінках автор висвітлює, як крок за кроком Ш. Дідло створював систему підготовки професійних танцівників. Розглянемо її детальніше.

Хореограф Ш. Дідло був прихильником авторитарної педагогіки. У спогадах А. Глушковського зазначається, що вчитель він був суворий, на заняття приходив із довгою палицею, а в класах і театрі мав прізвисько «пан». Такий авторитаризм (суворий стиль викладання, професійна вимогливість, жорстка дисципліна та велика самовіддача) сприяв виникненню професійних умінь і навичок хореографів-виконавців. У сучасній педагогічній освіті викладачі керуються принципами гуманістичного навчання та виховання, щона противагу авторитарному підходу формує творчу особистість, котра має власну думку. Але авторитарна педагогіка ніколи не заважала формуванню компетентності майбутніх хореографів-виконавців. Підтвердження цього ми знаходимо всистемі підготовці хореографів до виконавчої діяльності, яка була запроваджена Ш. Дідло, та завдяки якій розвивалася система танцювальних лексичних знань, професійних хореографічних умінь і навичок, виховувалася фантазія, уява й естетична образність, виразність пластики танцівників, формувалося художнє самостійне творчємислення.

Завдяки наполегливій педагогічній діяльності Ш. Дідло відбулася структуризація уроку класичного танцю. Основи логічної будови класичного екзерсису були закладені ще Ж.Ж. Новером у середині XVIII-го століття та висвітлені ним у книзі «Листи про танець і балет»[4]. Проте Ш. Дідло збагатив її новими елементами, рухами та оригінальним поєднанням основних вправ із додатковими. Так, Ш. Дідло вперше включив до чоловічого танцю великі стрибки, які поєднав із обертаннями в повітрі. Крім того, він першим вводить обертання на паркеті та заноски в чоловіків.

Важливе значення для розвитку балетного мистецтва Ш. Дідло надає жіночому танцю, його легкості, невимушеності, образно-ліричному наповненню класичних рухів. На його думку, значущість жіночого танцю така ж важлива, як і чоловічого. Для викладача жіночий і чоловічий танці – це формоутворення змісту й наповненості хореографічної вистави яскравими, виразними, емоційно-забарвленими образами. Підвищення рівня виконання елементів класичного танцю саме жінками педагог-новатор вбачав у розподіленні учнів на жіночий і чоловічий класи. Жіночий танець Ш. Дідло будував на дрібних рухах, які потребували технічної підготовленості м'язів тіла танцівниці до виконання складних, віртуозних хореографічних композицій.

Особливу увагу викладач приділяв виразному музичному акомпанементу, який повинен відповідати швидким темпам рухів та сприяти їхній технічній досконалості.

Крім уроків танцю та підготовки до участі у виставах Ш. Дідло були введені заняття з акторської майстерності, що сприяли формуванню в танцівників емоційності, позитивної чуттєвості, образної виразності, артистичності виконання хореографічних творів. Також під час підготовки хореографів-виконавців видатний педагог приділяв значну увагу музичній грамоті. Вміння розрізняти різнобічний характер музики, її динамічні відтінки, інтонації та темп допомагають, на переконання Ш. Дідло, вирішувати основні завдання професійного становлення хореографів-виконавців, а саме: навчитися передавати в рухах усі відтінки почуттів, із яких складається хореографічний образ.

Отже, аналіз здобутків Ш. Дідло показав, що ним були введені педагогічні принципи, які є актуальними й сьогодні:

- послідовне засвоєння майбутніми хореографами лексичної мови танців;
- здійснення процесу навчання хореографів-виконавців від простого до складного;
- розподіл учнів на відділення, згодом – на класи та розряди залежно від віку, здібностей та успіхів у навчанні;
- встановлення певних завдань та цілей у навчанні з урахуванням вікових і природних здібностей до мистецтва танцю та працездатності.

Саме завдяки наполегливості Ш. Дідло були прийняті такі законодавчі акти: «Освіта Театральної школи» в 1809-му році та «Статут Імператорського театрального училища» в 1829-му році [2]. Перший документ включав перелік навчальних дисциплін, визначав обов'язки хореографів-вихованців, педагогічних працівників і службовців. Уперше встановлювалися правила прийому до хореографічних навчальних закладів: визначалися умови вступних випробувань, терміни навчання, вік вихованців, умови для переведення з одного відділення на інше. Документом 1829-го року Театральній школі було дано назву, яка проіснувала аж до революції 1917-го року, і статус Імператорського училища. Також висвітлювалися критерії оцінок та введене поняття розрядів (замість відділень).

Видатний хореограф і педагог Ш. Дідло підготував цілу плеяду знаменитих танцівників. Працюючи особисто з кожним хореографом-виконавцем, він наголошував на необхідності розкривати в танці характери персонажів, абсолютно по-різному використовуючи прийоми міміки, поз, положення корпусу й рук. Унікаючи зовнішніх ефектів, він вимагав від хореографів-виконавців відповідності рухів характеру ролі, особистісного втілення кожного танцювального образу, збереження художньої естетики часу зображуваного персонажу.

Окрім педагогічних надбань Ш. Дідло приніс на балетну сцену власні оригінальні постановки, що наповнювалися темами незалежності, боротьбою особистості за своє щасливе майбутнє, вміннями відстоювати власну гідність.

Отже, аналіз педагогічної системи Ш. Дідло та його методів підготовки хореографів-виконавців дає змогу зазначити, що ним використовувалися такі векторні підходи формування професійної компетентності: особистісно-діяльнісний, системно-структурний та знанневий. Саме в його педагогічній діяльності були визначені основні фактори формування професійної компетентності хореографів-виконавців, а саме: наявність спеціальних професійних хореографічних знань, розвиненість танцювальних умінь і навичок, вихованість професійно-особистісних і творчих якостей, умотивованість і позитивне ставлення до власної хореографічної діяльності, чіткі вимоги в роботі над собою та потреба в самовдосконаленні, що передбачає повну самовіддачу в професії. Здатність хореографів-виконавців до самоналаштування на танцювальну діяльність, уміння вчасно мобілізувати свій духовний, особистісний і фізичний потенціал є важливими умовами їхнього професійного зростання. Саме тому наукове обґрунтування цих умов і стане метою наших подальших досліджень.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бахрушин Ю. А. История русского балета / Ю.А. Бахрушин. – М. : Сов. Россия, 1965. – 249 с.
2. Глушковский А.П. Воспоминания о великом хореографе К. – Ш. Дидло и некоторые рассуждения о танцевальном искусстве / А.П. Глушковский // Воспоминания балетмейстера. – 2-е изд. – СПб : Планета музыки, «Лань», 2010. – 576 с.
3. Илларионов Б. История художественного образования в России / Б. Илларионов. – Режим доступа: <http://spbballer.narod.ru/simple815.html>
4. Пасютинская В.М. Волшебный мир танца : Книга для учащихся / В.М. Пасютинская. – М. : Просвещение, 1985. – 223 с. : ил.

REFERENCES

1. Bahrushin Ju. A. Istorija russkogo baleta / Ju.A. Bahrushin. – M. : Sov. Rossija, 1965. – 249 p.
2. Glushkovskij A.P. Vospominanija o velikom horeografe K. – Sh. Didlo i nekotorye rassuzhdenija o tanceval'nom iskusstve / A.P. Glushkovskij // Vospominanija baletmejstera. – 2-e izd. – SPb : Planeta muzyki, «Lan'», 2010. – 576 p.
3. Illarionov B. Istorija hudozhestvennogo obrazovanija v Rossii / B. Illarionov. – Rezhim dostupa: <http://spbballet.narod.ru/simple815.html>
4. Pasjutinskaja V.M. Volshebnyj mir tanca : Kniga dlja uchashhihsja / V.M. Pasjutinskaja. – M. : Prosveshhenie, 1985. – 223 p. : il.

УДК 37.017.92/93 (477) «18/19»

ТРАНСФОРМАЦІЯ КОЗАЦЬКО-ЛИЦАРСЬКИХ ЧЕСНОТ У ВИХОВНИХ ІДЕАЛАХ УКРАЇНСЬКОЇ ЕЛІТИ XIX – ПОЧАТКУ XX СТ.

Єршова Л.М., к. пед. н., докторант

*Житомирський державний університет ім. І. Я. Франка,
вул. В. Бердичівська, 40, м. Житомир, Україна*

l.yershova@hotmail.com

Пропонується історико-педагогічний аналіз трансформації козацько-лицарських чеснот у виховних ідеалах станової української еліти – шляхетсько-дворянської, духовної, купецької. З'ясовано основні трансформації аристократичного ідеалу: поступова деградація княжих чеснот, відрив станових лідерів від інтересів свого народу, зниження дієвості і впливовості шляхетсько-панського ідеалу, делегітимізація офіційної української аристократії, поява нової інтелектуальної еліти. Показано зміни виховного ідеалу духовенства: заміна внутрішньої духовної свободи вибору сукупністю заборон і регламентацій, зниження дієвості православних виховних ідеалів, зародження ідеалу нової духовної інтелігенції. Проаналізовано зміни у виховному ідеалі купецького стану: підвищення ролі освіти, формування дієвої релігійності й місцевого економічного патріотизму, народження нової економічної еліти.

Ключові слова: виховний ідеал, козацько-лицарські чесноти, соціальні стани, духовна, економічна, інтелектуальна еліти.

ТРАНСФОРМАЦИЯ КАЗАЦКО-РЫЦАРСКИХ ДОБРОДЕТЕЛЕЙ В ВОСПИТАТЕЛЬНЫХ ИДЕАЛАХ УКРАИНСКОЙ ЭЛИТЫ XIX – НАЧАЛА XX В.

Ершова Л.М.

*Житомирский государственный университет им. И. Я. Франко,
ул. Б. Бердичевская, 40, г. Житомир, Украина*

l.yershova@hotmail.com

Предлагается историко-педагогический анализ трансформации казацко-рыцарских добродетелей в воспитательных идеалах сословной украинской элиты – шляхетско-дворянской, духовной, купеческой. Выявлены основные трансформации аристократического идеала: постепенная деградация княжеских добродетелей, отрыв сословных лидеров от интересов своего народа, снижение действенности и влияния шляхетско-дворянского идеала, делегитимизация официальной украинской аристократии, появление новой интеллектуальной элиты. Показано изменения воспитательного идеала духовенства: замена внутренней духовной свободы выбора совокупностью запретов и регламентаций, снижение действенности православных воспитательных идеалов, зарождения идеала новой духовной интеллигенции. Проанализированы изменения в воспитательном идеале купеческого сословия: повышение значимости образования, формирование действенной религиозности и местного экономического патриотизма, рождения новой экономической элиты.

Ключевые слова: воспитательный идеал, казацко-рыцарские добродетели, социальные сословия, духовная, экономическая, купеческая элиты.